

Voelsprietten uit voor zieke koe

Ken je dat gevoel? In het koppel zie je een koe die niet lekker in haar vel zit, maar wat scheelt haar toch? En: wat doe je dan? ‘Het helpt als je bij een zieke koe weet op welke signalen je moet letten’, vertelt Marloes de Rooij, rundveedierenarts van de Universitaire Landbouwhuisdierenpraktijk (ULP) in Harmelen. Marloes vertelt bij acht gezondheidsproblemen wat je aan de koe ziet én hoe je ernaar handelt.

TEKST JORIEKE VAN CAPPELLEN

MELKZIEKTE

• Wat is het?

Melkziekte is een acuut calciumgebrek vanuit het bloed naar de spieren en weefsels van de koe, waardoor spiersamentrekkingen niet goed meer verlopen. Bij de start van de lactatie onttrekt de koe veel calcium uit haar voeding en haar botten voor de productie van melk. Als een koe rond de geboorte veel minder vreet dan zou moeten, kan ze de calciumbehoefte niet meer aanvullen, waardoor een gebrek ontstaat.

• Hoe ontdek je het?

Er is klinische en subklinische melkziekte. Subklinische melkziekte is een vorm die nauwelijks zichtbaar is, slechts aan kleine signalen te zien, maar die moet je absoluut serieus nemen. Kenmerkend

zijn de koude oren van de koe rond afkalven (voel aan oorbasis, niet aan oorpunten) en de dikke mest die de koe al twee dagen voor de geboorte kan hebben. De koe staat moeilijk op, beweegt trager, vreet slecht en de geboorte vlot moeilijk. Bij klinische (zichtbare) melkziekte komt de koe helemaal niet meer overeind. ‘En dan hebben we de zogeheten downers, die kunnen zelfs de kop niet meer optillen’, vertelt Marloes. Koeien met klinische melkziekte hebben een signaalfunctie. ‘Je weet dan praktisch zeker dat er meer koeien rondlopen met subklinische, niet-zichtbare, melkziekte.’

• Wat doe je?

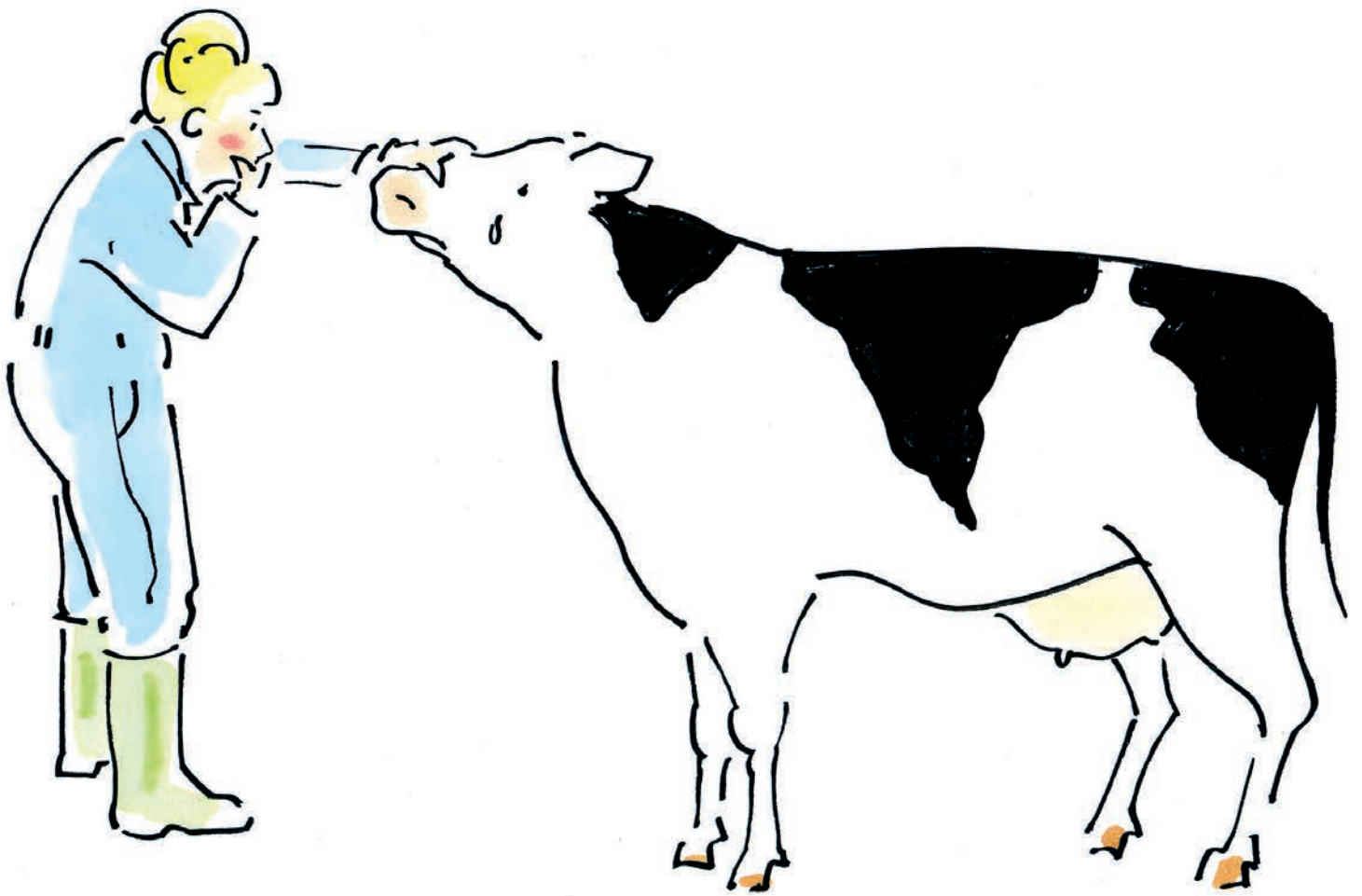
De koe heeft snel extra calcium nodig. Handel daarbij volgens het bedrijfsbe-

handelplan. Zolang een koe kan staan, kun je het best een calciumbolus via de bek geven. Pas als een koe echt niet overeind kan komen, geef je een calciuminfuus in het bloed.

Marloes licht toe: ‘Dus alleen bij echt klinische gevallen. Zodra je namelijk calcium in de bloedbaan brengt, krijgt het lichaam een seintje dat het zelf geen calcium meer vrij hoeft te maken, terwijl dat juist wel de bedoeling is.’

Het handmatig toedienen van een calciumdrink via de bek (drenchen) in plaats van een bolus kan ook, maar let op dat een koe zich niet verslikt vanwege verslachte spieren, zegt Marloes. ‘Ligt de koe langer dan 24 uur, bel dan de dierenarts.’ Daarnaast: geef altijd vers water en vers ruwvoer.

Dierenarts Marloes de Rooij over melkziekte: **‘Heb je een koe met klinische melkziekte, dan weet je bijna zeker dat er meer rondlopen met subklinische melkziekte’**

AAN NAGEBOORTE STAAN

• Wat is het?

Een onvolledig afgekomen nageboorte na het kalven. De verbinding tussen de vruchtvlies en de baarmoeder laat dan niet goed los. Koeien met melkziekte zijn hier vatbaar voor, net als veel te vette dieren, koeien met een tweelingdracht of met een doodgeboren kalf.

• Hoe ontdek je het?

Je ziet 12 uur na de geboorte nog steeds een 'sliert' weefsel uit de vulva hangen. De koe kan wat uitvloeiing hebben en behoorlijk 'ruiken' onder haar staart.

• Wat doe je?

Niets. Marloes: 'Een gezonde koe met een goede weerstand kan dit vaak zelf oplossen, mits ze goed blijft vreten. Trek vooral niet aan het losse weefsel. Daardoor kunnen bloedingen ontstaan.' Bij koorts kun je een ontstekingsremmer geven. Sommige veehouders brengen een nageboortepil in de baarmoeder, dat zou het proces van loslaten versnellen. 'Maar de werking van zo'n pil is nooit wetenschappelijk bewezen.'

BAARMOEDER-ONTSTEKING

• Wat is het?

Een infectie in de baarmoeder door een bacterie of virus. De infectie kan veroorzaakt zijn door langdurig aan de nageboorte staan, of door hulp bij de geboorte (vuil dat via bijvoorbeeld het opvoelen in de baarmoeder terechtkomt).

• Hoe ontdek je het?

Twee weken na afkalven krijgt de koe vrij hoge koorts (39,5 graden Celsius of hoger) en een vieze, stinkende uitvloeiing. De koe oogt niet fit en heeft weinig pensvulling. Marloes: 'Je kunt eventueel rectaal opvoelen om te kijken of er nog meer uitvloeiing uit de vulva komt.'

• Wat doe je?

'Een koe met baarmoederontsteking is echt een zieke koe met pijn', aldus Marloes. Handel volgens het bedrijfsbehandelplan (plan dat je samen met je dierenarts hebt opgesteld) en geef een pijnstillert en eventueel een antibioticum. Bij twijfel: bel de dierenarts, want een koe met baarmoederontsteking loopt risico op een lebmaagverplaatsing (pag. 36).

SLEPENDE MELKZIEKTE

• Wat is het?

Een koe die snel na het afkalven of op de piek van haar lactatie meer energie verbruikt dan dat ze binnenkrijgt. Dit heet een negatieve energiebalans. Door het aanspreken van haar vetreserves ontstaan er grote hoeveelheden ketonlichamen in het bloed (ketose). Deze afbraakproducten kunnen giftig zijn voor de koe.

• Hoe ontdek je het?

Een koe met subklinische slepende melkziekte vermagert, is traag en geeft minder melk. In ernstige klinische gevallen ruikt de adem naar aceton en heeft de koe stijve mest. De ketose kan het zenuwstelsel beïnvloeden. De koe wankelt dan op de poten en likt aan voorwerpen.

• Wat doe je?

De koe heeft acuut meer energie nodig, het beste in de vorm van orale energiepillen of een energiedrank. Eventueel kun je een glucocorticosteroïde toedienen. Marloes: 'Dit helpt de koe om gemakkelijker energie vrij te maken.' Een glucoseinfuus mag alleen een dierenarts geven.

Dierenarts Marloes de Rooij over E. coli-mastitis:

‘Een koe die ’s ochtends nog fit is, kan aan het eind van de dag meer dan 40 graden koorts hebben’

LEBMAAGVERPLAATSING

• **Wat is het?**

Een verplaatsing van de lebmaag in de buikholte, door te veel gasvorming in de lebmaag. De gasvorming ontstaat vaak door een plots veranderende spijsvertering (meestal te weinig vreten). De lebmaag kan vanaf zijn plek onder in de buikholte verplaatsen tot boven in de buik en tot dubbel zo groot opzwellen.

• **Hoe ontdek je het?**

De koe wil niet vreten of drinken. Soms heeft ze wat koude oren. ‘Het is goed om te weten dat de koe een wisselend beeld geeft. Het ene moment lijkt het goed te gaan, het andere moment zie je echt duidelijk dat er iets mis is’, zegt Marloes.

• **Wat doe je?**

De dierenarts bellen. ‘Het weer op zijn plaats brengen van de lebmaag kan vaak alleen door middel van een operatie’, zegt Marloes. ‘Wacht vooral niet te lang met bellen. Hoe eerder de koe geholpen wordt, hoe groter de kans dat de spijsvertering weer goed op gang komt.’

E. COLI-MASTITIS

• **Wat is het?**

Een gevaarlijke uierinfectie door de bacterie E. coli. Deze infecteert de uier via een wondje of het (open) speengat. Het komt vaak voor bij koeien met een lage weerstand. E. coli-mastitis kan dodelijk zijn voor de koe als de infectie zich via de bloedbaan verder door het lichaam verspreidt.

• **Hoe ontdek je het?**

De koe wordt in korte tijd doodziek. ‘Een koe die in de ochtend nog fit is, kan aan het einde van de dag meer dan 40 graden koorts hebben’, aldus Marloes. De ogen liggen diep en één uierkwartier voelt hard aan en heeft afwijkende melk.’

• **Wat doe je?**

‘Kijk dit geen dag aan’, waarschuwt Marloes. Handel volgens het bedrijfsbehandelplan. Temperatuur de koe direct en neem een melkmonster af. Start ook met een antibioticum in de uier en de nek, en een pijnstillert. Drenchen met 40 liter water helpt ter ondersteuning. Komt de koe niet meer overeind, bel dan de dierenarts.

MARLOES DE ROOIJ:

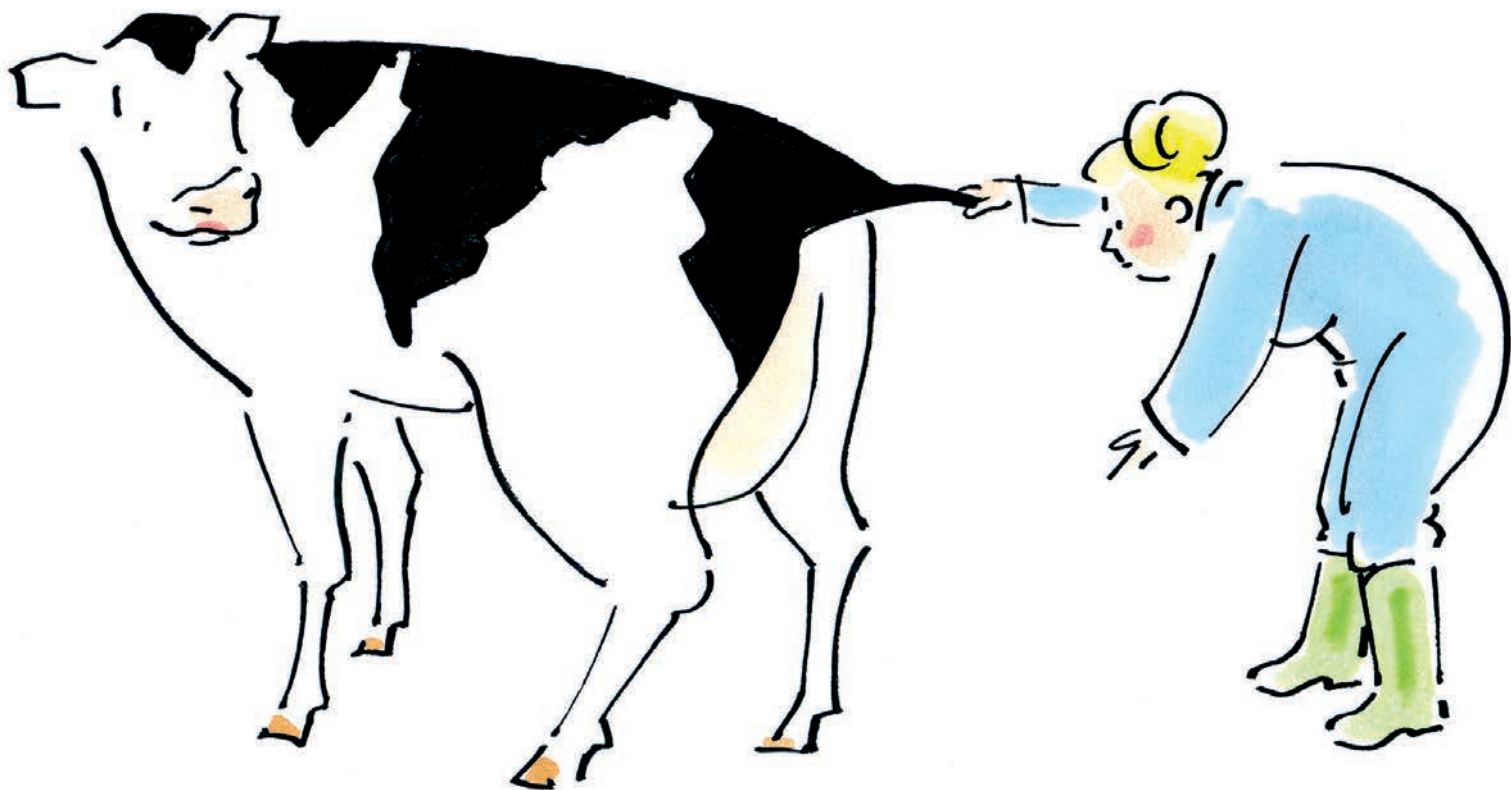
‘MET EEN ZIEKE KOE BLIJF JE VAAK DOORMODDEREN’

Je hebt het vast wel eens meegemaakt. Je hebt een koe met melkziekte er doorheen gekregen, dan blijft ze vervolgens aan de nageboorte staan en heeft ze veertien dagen later alsnog een baarmoederontsteking te pakken. Balen! Rundveedierenarts Marloes de Rooij van de landbouwhuisdierenpraktijk ULP in Harmelen

herkent de geschetste situatie vanuit de dagelijkse praktijk. ‘Als je niet oppast, blijf je doormodderen. Een zieke koe vreet slechter en voor je het weet beland je van de regen in de drup. Een lebmaagverplaatsing bijvoorbeeld is vaak een opeenstapeling van voorafgaande problemen.’ Wat verder opvalt is dat de vaakst voorkomende aandoeningen bij koeien vaak rond de geboorte tot drie maanden erna plaatsvinden. ‘Je ziet hoe belangrijk het is om de koe goed voor te bereiden op afkalven en het omschakelen naar melk geven. Als je vindt dat je koeien vaak moeilijk opstarten, bespreek met je voeradviseur en dierenarts dan eens kritisch het rantsoen en de huisvesting van de droge koeien. Gezonde en fitte droge koeien kunnen de omschakeling naar melkkoe beter aan. Zo zorg je dat ze na afkalven al niet 1-0 achter, maar vast 1-0 voor komen te staan.’

Een gezonde koe heeft een lichaamstemperatuur die varieert tussen de 38 en 39 graden Celsius. Boven de 39,5 graden spreek je van koorts bij koeien. Een gezonde koe is alert, heeft een mooi gevulde pens, is aan het vreten of herkauwen en haar oren voelen warm. Ook komt ze vlot overeind. Marloes tippert: ‘Je kunt zelf al een aantal zaken aan de koe vaststellen. Dan kun je aan je dierenarts ook een completer ziektebeeld geven van de koe.’ Neem de temperatuur van de koe (draag standaard een thermometer bij je in de stal) en kijk of ze diepliggende ogen heeft (wijst op vochttekort). Check de koe op een snelle ademhaling (vergelijk deze met haar buurvrouw) en controleer op pijnsignalen (kreunend ademen, tandenknarsen, kromme rug bij lopen). Kijk ten slotte of je iets afwijkends aan de koe ziet (neusuitvloeiing, hard kwartier, dikke poot).

Dierenarts Marloes de Rooij over mortellaro: 'Wacht bij een koe met mortellaro niet met behandelen, ook niet als de klauwverzorger over een week komt'

ZIEKTE VAN MORTELLARO

- **Wat is het?**

Een pijnlijke infectie met een bacterie aan de huid rondom de klauw. De besmetting gebeurt vaak via nieuwe koeien of vaarzen die bij het koppel in de stal komen.

- **Hoe ontdek je het?**

De koe heeft veel pijn en is duidelijk kreupel. Ze staat vaak te trekken met haar poot. 'Elke koe met een beetje kromme rug door pijn is verdacht', beschrijft Marloes. 'Mortellaro komt namelijk veel meer voor dan we denken.'

- **Wat doe je eraan?**

Maak de huid schoon. Doe er een zalf of spray met antibioticum op en verbind de poot. Na drie dagen herhaal je dit. 'Wacht niet met behandelen, ook niet als de klauwverzorger over een week komt. Het probleem wordt heel snel groter.' Preventief kun je de koeien elke twee weken door een voetbad laten lopen.

TUSSENKLAUWONTSTEKING

- **Wat is het?**

Een zeer pijnlijke bacteriële infectie van de huid tussen de klauwen. De infectie kan ontstaan doordat een klein wondje op de huid gaat ontsteken.

- **Hoe ontdek je het?**

De koe belast de poot duidelijk minder door veel pijn. Soms staat ze op drie poten om de vierde te ontlasten. De huid tussen de klauw is verdikt. Ook kan de huid boven de klauw sterk verdikt zijn, dan heeft de koe duidelijk een dikke poot.

- **Wat doe je?**

Spuut een antibioticum volgens het bedrijfsbehandelplan en zet tegelijk een pijnstillertje in vanwege de pijn. Marloes vult aan: 'Om tussenklauwontsteking te voorkomen is hygiëne belangrijk. Dus een schone stal- of roostervloer, zodat klauwen niet continu nat blijven.'